Vasile *CUJBĂ*

LIMBAJUL POLITIC: REALITĂŢI ŞI PROBLEME

Incontestabil, imaginea omului politic contemporan, inclusiv cea a omului politic autohton, *in statu nascendi*, poate fi definită nu numai în termenii competenței (după formula celor trei de „c": competența profesională, competența politică și competența morală), ci și în ai limbajului politic. Rostirea și rostul cuvântului îl determină pe omul politic să exprime idei și sentimente, să le comunice, începând, în așa fel, să trăiască și să acționeze într-un univers de limbaj, de semnificație.

Limbajul politic poate fi evaluat pe două dimensiuni: numărul de cuvinte „stocate" în mintea vorbitorului și modul de utilizare a lor. În ceea ce privește prima dimensiune – vocabularul politic –, este de la sine înțeles că acesta constituie un factor esențial în sporirea capacității de emitere și transmitere a unui mesaj. În acest sens, elocvent este exemplul lui Charles de Gaulle care cunoștea mai mult de 500 de cuvinte de bază (din cele peste 1000 de cuvinte-cheie utilizate în politică) – un lexicon cu care, de altminteri, stabilise un record mondial pentru politicienii secolului. Ne întrebăm: cine dintre politicienii noștri de astăzi stăpânește un asemenea vocabular? Sau cine dintre politicienii moldoveni care se respectă nu și-ar dori o asemenea performanță?[1] Ceea ce putem afirma *clare et evidenter* este că învățarea și îmbogățirea vocabularului politic[2] trebuie să constituie unul dintre obiectivele lor primare. Apare însă întrebarea: în ce limbaj gândesc oamenii politici autohtoni? Și de ce unii politicieni, deși inteligenți și cu o gândire „sănătoasă", eșuează la exprimare? Cuvintele le stau pe vârful limbii, dar... De ce le este atât de greu să-și „traducă" gândurile în limba română? Prin urmare, a fi competent în utilizarea limbajului politic înseamnă, mai întâi, cunoașterea vocabularului politic.

A doua dimensiune vizează calitatea punerii în valoare a limbajului politic. Asupra acestui aspect vom stărui mai pe îndelete.

BDD-A20606 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:22 UTC)

Englezul M. Oakeshott observa că politica a fost întotdeauna o discuţie pe trei sferturi şi neputinţa de a utiliza vocabularul necesar este un serios handicap al celui care doreşte să participe la această activitate, ca amator sau ca profesionist. Comunicarea politică eficientă presupune, în primul rând, cunoaşterea valorilor pe care le pot căpăta cuvintele, înţelegerea jocului subtil de fluiditate a sensurilor, condiţie fără de care nu se poate avansa suficient pe calea raţionării: orală sau scrisă.

Spre ilustrare, vom urmări utilizarea în varii contexte a cuvântului *elită*. *Grosso modo* acest lexem desemnează un grup minoritar de oameni, care se distinge de masa propriu-zisă graţie unor „indici maximi de capacitate" (V. Pareto).

În actele de limbaj politic cuvântul *elită* este folosit cel mai adesea pentru a pune în evidenţă deosebirile dintre oameni privind gradul de inteligenţă, de capacitate, merit, statut individual etc. În acest scop mai pot fi utilizate şi alte cuvinte şi sintagme, ale căror sensuri păstrează nuanţele semantice principale ale lexemului dat.

Clasă conducătoare este poate cel mai familiar sinonim pentru *elită*. Sensul acestei îmbinări conţine ambele caracteristici ale fenomenului semnalat, elita, şi anume numărul restrâns de indivizi care o compun şi ideea de a fi ales (prin selecţie naturală şi, de ce nu, la urnele de vot), pentru a distinge minoritatea de majoritate. Totodată, clasa conducătoare mai are şi alte particularităţi: conştiinţa de grup şi coeziunea internă. Prima caracteristică denotă conştientizarea de către membrii clasei conducătoare a poziţiei lor în societate şi deosebirea acesteia de cea a altor membri ai societăţii, în schimb a doua caracteristică se întemeiază pe un calcul simplu, dar notabil: deţinerea puterii şi exercitarea ei.

Termenul *clasă politică*, deşi sinonim cu cel precedent, comportă o semnificaţie mai largă şi vizează un grup social mai mare şi mai variat. Sub incidenţa clasei politice cad nu numai agenţii cu funcţii de conducere, ci şi acei care aspiră să ajungă la putere sau încearcă să influenţeze luarea deciziilor politice. Prin urmare, clasa politică nu poate fi individualizată decât prin raportarea ei la actul puterii, exercitarea conducerii şi a funcţiilor politice.

Pentru cuvântul *aristocraţie* evidenţiem, pe de o parte, sensul etimologic „cei mai buni". În acest context, conducerea exercitată de către cei talentaţi şi competenţi trebuie să devină modalitatea cea mai eficientă de guvernare. Cu regret, chiar şi în societatea liberală contemporană această cerinţă ţine, în multe privinţe, încă de domeniul dezirabilului. Pe de altă parte, acest termen are şi o accepţie istorică, conform căreia cel mai important criteriu de deosebire între grupul minoritar şi mase este originea. Membrii aristocraţiei sunt selectaţi, în primul rând, pe baza unei reguli ereditare. În acest context nu putem să nu reiterăm ideea lansată de V. Pareto, precum că istoria este şi cronologia diferitor aristocraţii sau că istoria este un cimitir de aristocraţii. Iată de ce, dat fiind faptul că este mai uzuală, vom interpreta cuvântul *aristocraţie*, în primul rând, din punct de vedere istoric.

BDD-A20606 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:22 UTC)

Şi în cazul cuvântului *oligarhie* remarcăm sensul etimologic: conducerea celor puţini, recrutaţi, de regulă, în funcţie de avere, de poziţia socială sau militară. Dar ceea ce deosebeşte oligarhia de celelalte grupuri amintite este exercitarea puterii, în diferite perioade de timp, în interese proprii. De aici şi conotaţia negativă, dovedită *summum* de sociologul italian R. Michels în cercetările sale.

Concluzia ce transpare din cele afirmate este că respectivele cuvinte din seria sinonimică a lexemului *elită* completează sfera semantică a acestuia, adăugând, de obicei, anumite valenţe semantice specifice. Utilizând sinonimele ce exprimă sensul elitei, omul politic asociază şi, în acelaşi timp, disociază cuvintele. Prin asociere, se creează o imagine de ansamblu a limbajului politic, iar prin disociere, se obţin elementele particulare ale limbajului.

Pentru a beneficia de virtualităţile limbajului politic, fără a cădea victime ale capcanelor pe care el ni le poate întinde, considerăm că este oportun:

– să se apeleze la operaţiile logice, inclusiv la definire. Or, forţa definirii este claritatea, iar definiţia clară este principiul raţionării corecte. Astfel, cuvântul utilizat poate figura ca simbol ce exprimă conţinutul mental;

– să se recurgă la o distribuţie echipolentă a cuvintelor în dependenţă de valenţele lor semantice. Un cuvânt, de exemplu, poate fi adecvat în mai multe contexte sau doar în unele. *Exempli gratia*, este greşit să înlocuim *elita* cu *clasa conducătoare* fără a ţine cont de caracteristicile corelate – conştiinţa de grup, coeziune şi putere. Utilizăm, de exemplu, *oligarhia* numai atunci când vrem să accentuăm conotaţia negativă.

Mai mult, trebuie avută în vedere şi capacitatea de substituire reciprocă a cuvintelor sinonime. Astfel, unităţile *elită*, *clasă conducătoare* şi *clasă politică* pot manifesta o forţă de substituire mai mare, în timp ce *aristocraţie* şi *oligarhie* – una mai mică.

Limbajul politic este într-un mod sau altul o lume a omului politic. O lume în care el trebuie să fie un adevărat purtător de mesaj şi neostenit lucrător. Întrucât în domeniul limbajului politic – parlamentarii, miniştrii, diplomaţii, liderii de partid etc. – mai au unele limite, care nu înseamnă decât „limitele propriei lumi” (L. Wittgestein), nu le rămâne decât să le depăşească, prestând în consecinţă un discurs politic elevat, omnipotent şi adecvat realităţilor pe care le vizează.

NOTE

[1] O eventuală judecată lingvistică a oamenilor politici moldoveni ar putea fi următoarea: numai unii ştiu să utilizeze limbajul politic ireproşabil; alţii ştiu să utilizeze limbajul politic irecuzabil; mulţi utilizează limbajul politic iremisibil.

[2] Vocabularul de referinţă al omului politic ţine explicit de: geneza şi evoluţia fenomenului politic; caracterul şi conţinutul puterii politice; funcţionarea şi dezvoltarea procesului politic; sistemul relaţiilor internaţionale.

BDD-A20606 © 2009 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 01:17:22 UTC)